

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
ЧИЧУК АНТОНІНИ ПЕТРІВНИ
про дисертаційне дослідження
КОЛЕСНІК КАТЕРИНИ АНАТОЛІВНИ
«Педагогічні засади групової діяльності дітей в системі
дошкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з відповідними планами галузей науки

Соціальний та економічний прогрес суспільства вимагає, аби освітній процес у сучасних дошкільних закладах був зорієнтований на набуття дітьми компетентностей спільної діяльності. У закладах дошкільної освіти їх формування пов'язане насамперед із груповою взаємодією, адже в дошкільний період важливе значення має саме взаємодія дітей з однолітками та дорослими в різноманітних видах ігрової, пізнавальної, трудової діяльності та спілкуванні. Отож, на підтримку заслуговує своєчасне звернення К.А. Колеснік до актуального питання вітчизняної науки і практики – педагогічні засади організації групової діяльності дітей у закладах дошкільної освіти.

Важливо зазначити, що дисертаційна робота виконана в контексті досліджень Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського як складової науково-дослідної теми кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (0119U102999) та кафедри дошкільної освіти «Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах інтеграції України в Європейській освітній простір» (0121U109684).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.
Наукова новизна роботи

Аналіз дисертаційного дослідження К.А. Колеснік дозволяє стверджувати про незаперечність *наукової новизни* для педагогічного загалу, оскільки, в ньому *вперше*, на основі системного ретроспективного аналізу здійснено педагогічний

аналіз проблеми організації групової діяльності дітей у системі дошкільної освіти України наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття; *обґрунтовано* періодизацію процесу становлення та розвитку групової діяльності в системі дошкільної освіти України наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття; *уточнено* особливості організації та змісту групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти досліджуваного періоду та систематизовано основні тенденції в їх розвитку відповідно до розробленої періодизації.

Науково корисним є введення до наукового обігу маловідомих архівних джерел та нормативно-правових документів (протоколи нарад працівників дошкільних закладів, доповідні записки, довідки про роботу дошкільних установ, матеріали обстеження роботи дошкільних закладів, річні звіти дитячих садків, показники розвитку дошкільної освіти, заходи щодо подальшого розвитку дитячих дошкільних установ та медичного обслуговування дітей дошкільного віку, про стан виховної роботи в дитячих садках, матеріали обласних семінарів з перепідготовки вихователів дитячих садків, документи про підсумки роботи дошкільних установ області, накази й постанови Міністерства народної освіти України про розвиток народної освіти та ін.), що значно збагачують джерельну базу вітчизняної історико-педагогічної науки.

Безсумнівним є *практичне значення* дослідження К.А. Колеснік, оскільки воно полягає у вивченні й узагальненні педагогічних засад групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.), що сприяє трактуванню історичних подій щодо її організації та змісту. Відтак, здійснене дисертанткою дослідження дозволяє узагальнити історичний досвід організації групової діяльності й творчо використати з метою вдосконалення системи дошкільної освіти в умовах сьогодення.

Науково-категоріальний апарат є чітким, виваженим, таким, що має логічний і цілком обґрунтований характер. Використання комплексу взаємопов'язаних та взаємозумовлених методів забезпечило одержання достовірних і обґрунтованих результатів наукового дослідження. Вибір методів дослідження зумовлений чітко сформульованою метою та завданням, що

розв'язує дисертантка. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність наукової траєкторії дослідження.

3. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних положень; використанням методів відповідно до мети та завдань дослідження; аналізом джерельної бази (320 найменувань, з них 11 іноземними мовами, 45 архівних джерел), нормативно-правової бази, позитивними результатами впровадження матеріалів дисертації у роботу закладів вищої освіти України: Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка 382 від 25.06.2021 р.), Комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» (довідка № 01-09/166 від 29.06.2021 р.), Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка (довідка № 237 від 29.06.2021 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/31 від 26.08.2021 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 289 від 27.05.2021 р.).

Дисертацію виконано на належному науковому рівні. К.А. Колеснік володіє науковими засадами проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній актуальні інформаційні матеріали. Зміст анотації, поданої українською та англійською мовами, відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення. Заслуговує позитивної оцінки широке оприлюднення результатів дослідження, які пройшли необхідну апробацію та обговорювалися на 35 науково-практичних міжнародних, всеукраїнських, регіональних та міжвузівських конференціях в Україні та за кордоном (Польща, Швейцарія, Грузія, Литва, Франція). Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано в 27 наукових публікаціях автора (19 – одноосібних), зокрема: 7 статей у наукових фахових виданнях України (з них 4 категорії Б), 5 статей в зарубіжних наукових виданнях,

1 стаття в Index Copernicus, 11 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій, 2 практикуми, 1 навчально-методичний посібник.

4. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Результати дослідження, матеріали публікацій, обґрунтована термінологія та база даних можуть бути використані вітчизняними науковцями для здійснення подальших досліджень у галузі дошкільної педагогіки та історії педагогіки, а також для використання у процесі підготовки навчально-методичних і навчальних посібників із курсів «Історія дошкільної педагогіки», «Дошкільна педагогіка», «Дошкільна лінгводидактика з методикою організації художньо-мовленнєвої діяльності», «Соціоігровий практикум», «Педагогічна майстерність з методикою організації і проведення свят»; у розробці хрестоматій з історії дошкільної педагогіки, методичних рекомендацій для студентів ЗВО та вихователів закладів дошкільної освіти; в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

5. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дисертаційної роботи переконливо віддзеркалює логіку дослідницького задуму та відтворює основні результати історико-педагогічного дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає розв'язанню поставлених завдань дослідження. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та 12 додатків.

У першому розділі – «Наукові засади організації групової діяльності дітей дошкільного віку як педагогічна проблема» – описано історіографію питання розвитку групової діяльності в системі дошкільної освіти; здійснено дефінітивний аналіз поняття «групової діяльності» у філософії, психології, педагогіці, методиках дошкільної освіти; виділено суспільно-історичні та педагогічні передумови розвитку групової діяльності в системі дошкільної освіти України. Схарактеризовано джерельну базу дослідження, що дозволило виокремити такі групи матеріалів: документальні (матеріали органів влади й державного управління, Міністерства освіти, освітніх і виховних установ тощо); оповідні (опис діяльності закладів дошкільної освіти; конкретних авторських методик; досвіду роботи

видатних педагогів та вихователів-новаторів тощо); масові (довідники; словники; періодична преса; монографії та дисертації тощо); історіографічні (аналітичні праці щодо історико-педагогічного процесу; огляди педагогічної літератури за певний час тощо); навчальні (посібники; хрестоматії; методичні матеріали для вихователів тощо); електронні (презентовані в електронних мережах) тощо.

Заслуговує на увагу авторський підхід до трактування поняття «групова діяльність» як міжособистісного спілкування дітей, вихователів, вироблення навичок взаємодії і взаємодопомоги, поваги до інших, до суспільства, вміння дотримуватися моральних норм, що є необхідним для становлення особистості дитини й виступає важливим чинником успішного розвитку її психічних процесів і моральних якостей.

В основу структури дослідження покладено таку періодизацію: 1991-2000 рр. – період пошуку демократичних соціальних орієнтирів (перебудова, розвиток дошкільного виховання та групової діяльності дітей дошкільного віку); 2001-2011 рр. – концептуальний (створення перспективної моделі дошкільної освіти та впровадження групових форм організації освітнього процесу); 2012 р. – до нашого часу – середовищно-технологічний (визнання дошкільної освіти першою ланкою суспільної освіти, орієнтування на наявний світовий досвід, активне впровадження авторських інтерактивних технологій групової діяльності).

У другому розділі – «Особливості розвитку групової взаємодії дітей в освітньому процесі закладу дошкільної освіти України») – обґрунтовано загальну теорію групового навчання дітей дошкільного віку в період 1991-2000 рр.; описано зміст організації групової діяльності дошкільників у закладах дошкільної освіти впродовж 2001-2011 рр.; охарактеризовано особливості організації групової взаємодії дітей дошкільного віку в період 2012 – до нашого часу. Авторка виділила провідні особливості кожного періоду розвитку групової діяльності в системі дошкільної освіти України.

Заслуговує на увагу і третій розділ «Використання ідей упровадження групової діяльності дітей в системі дошкільної освіти України в умовах сьогодення», в якому здійснено огляд творчого досвіду вихователів щодо

використання технологій групової діяльності дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти в умовах сьогодення та розроблено методичні рекомендації щодо впровадження групових видів діяльності дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

6. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

В цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, необхідно назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. У другому розділі дисертації варто було б ширше представити архівні джерела щодо становлення і розвитку групової діяльності в часи незалежності України.

2. Комплексний аналіз тексту дисертації дозволяє звернути увагу й на географічні межі дослідження, оскільки розгляд феномену «групова діяльність» у системі дошкільної освіти в дисертації зазначений на теренах України, а власне розглядається переважно у закладах дошкільної освіти Вінниччини, Хмельниччини, Тернопільщини. Це збіднює географію здійсненого історико-педагогічного дослідження.

3. Робота значно виграла, якщо б К.А. Колеснік у третьому розділі порівняла ефективний вітчизняний і зарубіжний досвід упровадження групових видів діяльності дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти в умовах сьогодення.

4. Достатньо інформативним, різнобічним та обґрунтованим є аналіз базового поняття та його характеристик у визначений історичний період у підрозділі 1.2. Водночас, на нашу думку, висновки щодо цього підрозділу потребують деякої редакційної правки.

5. У роботі, на наше переконання, необхідно уникати описовості, систематично аргументувати авторські висновки наявними архівними документами.

Зазначимо, що висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота «Педагогічні засади групової діяльності в системі дошкільної освіти України (кінець XX – початок XXI ст.)» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор – Колеснік Катерина Анатоліївна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент, професор
кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

А. П. Чичук

Підпис А.П. Чичук завіряю.
Завідуюча відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

Г. Рейплік